

stor vekt på pneumatologien, men den handler først og fremst om Åndens frukter. Det nye testamentets ekklesiologi gjør det naturlig også å spørre om Ånden kan lede til svar på noen av dagens diskusjoner (jfr. Rom 12,2), og hvordan håndtere en slik tanke. Jeg vet selvsagt hvor vanskelig det er, men pneumatologien handler ikke

bare om hvordan Ånden former og preger mennesker. Ånden leder også fortsatt.

Bokens kvalitet og verdi er ikke bare alt det konstruktive som faktisk sies, men også at den, der hvor den tier i møte med de større utfordringer, blir et utgangspunkt for å ta samtalen videre og lengre enn boken selv gjør.

<https://doi.org/10.48626/tpt.v39i1.5482>

Stephen Sirris og Harald Askeland (red.)

Kirkelig organisering og ledelse: Et verdibasert og praksisorientert perspektiv

Oslo: Cappellen Damm Akademisk, 2021



Anmeldt av **Caroline Edlund, Församlingsherde
Edsberg och Mosjö-Täby församling Svenska kyrkan**
caroline.edlund@svenskakyrkan.se

Den Norske kyrkan har gjennomgått store forandringer de seneste åren når det gjelder organisering og ledning. En forandring som kan ses vara av særskilt stor betydelse är den förändrade relationen till staten 2012, då kyrkan upphörde att vara statskyrka. Dessa förändringar väcker ett antal frågor med avseende på kyrkans ledning, organisering och kanske framför allt dess identitet. Boken *Kirkelig organisering og ledelse* med undertiteln *et verdibasert og praksisorientert perspektiv* tar sig an dessa frågor ur olika perspektiv genom att presentera och analysera relevanta norska forskningsbidrag. Att kyrkan som organisation och kyrkligt ledarskap har blivit ett alltmer aktuellt ämne blir tydligt

genom den stora mängd forskningsresultat som boken behandlar.

Boken är en antologi, Stephen Sirris och Harald Askeland är redaktörer, båda hemmahörande på VID. Redaktörerna är också aktiva författare i boken som författare till nio av de elva kapitlen. Övriga författare är Frank Grimstad, Mildrid Fiske och Åslaug Styve Mjånes som alla har en akademisk hemvist på VID. Boken är uppdelad i två delar; den första delen fokuserar på kyrklig organisering, den andra delen fokuserar på kyrkligt ledarskap. De 11 kapitlen kan läsas som en helhet, men kan även läsas var för sig då de har sina egna perspektiv.

Varje kapitel driver sin egen fråga, frågor som även känns igen utifrån en svenskkyrklig kontext. När folkkyrkan inte längre är statskyrka utan får sin legitimitet utifrån andra premisser skakar grundvalarna med avseende på organisering, ledarskap och identitet.

Kapitel 1 är en introduktion till boken och det teoretiska perspektiv ur vilka frågorna behandlas, ett institutionellt värdebaserat och praktikorienterat professionellt perspektiv. Teorier från den institutionella teorin med företrädare så som Scott och Selznick återkommer i kapitlen. Särskilt välkommet är kapitel sex som är en genomgång av antologins teoretiska perspektiv

Antologin håller öppet för en mängd olika perspektiv och är ämnesövergripande. Det framstår som ett syfte att genom antologin visa på att det är möjligt att hålla samman olika perspektiv och att teologin därigenom kan berikas. Särskilt tydligt blir detta perspektiv i kapitel 2 som undersöker olika förståelser av kyrkan som gemenskap, både ur sociologiskt och teologiskt perspektiv. Genom antologin går en förståelse av kyrkan som både en organism skapad av Gud, och som en socialt gripbar enhet – en organisation – som påverkar och påverkas av sin kontext. Förståelsen av kyrkan är genomgående i antologin att den är lokal. Den lokala församlingen ses som det grundläggande och viktigaste uttrycket för den norska kyrkan.

Grundantagandet i institutionell teori i relation till organisationer är att organisationer handlar och organiserar sig utifrån hur de påverkas av socialt konstruerade strukturer, det vill säga institutioner. Dessa institutioner kan delas upp i tre kategorier, tvingande regler – exempelvis lagar eller certifieringar, normer som kan höra

samman med professionen och dess roller, samt kognitiva eller kulturella normer som i princip kan passera obemärkta då man tar dessa för givet. Antologin går på ett förtjänstfullt sätt igenom den institutionella teorin i kapitel 6.

Givet den teoretiska ramen, att institutioner i form av lagar, normer och kultur, påverkar organisation och ledning lyfter antologin fram tre starka strömningar som format den norska kyrkan under de senaste 200 åren; dessa är demokratiseringen, korporativisering (bolagisering) och professionalisering. Kapitel 3 och 5 tar särskilt upp demokratiseringen och dess påverkan på organiseringen av den norska kyrkan. Frågorna om korporativiseringen, och att kyrkan alltmer har kommit att ses som en organisation bearbetas i kapitel 3 och 4. Korporativisering innebär i detta sammanhang att kyrkan alltmer framträder som en självständig organisation, skild ifrån staten, med ett växande administrativt behov och uttryck. Den sista trenden, professionaliseringen, diskuteras i kapitel 3. Professionalisering betyder att alltmer av verksamheten inom kyrkan bedrivs av professionella betalda medarbetare. Detta är ett skeende som delas med flertalet av civilsamhällets organisationer.

Den andra delen av boken ägnas som sagt åt kyrkligt ledarskap.

Utifrån den teoretiska referensramen blir den genomgående synen på ledarskap att kontexten ses som avgörande för ledarskapet. Detta perspektiv kan ses som självklart, men som en konsekvens av NPM-inspirerad styrning och ledning visar studier att kontexten har kommit att spela allt mindre roll. I detta paraplybegrepp som NPM utgör finns idén om att kunskap om ledarskap ses som meriterande för ledarskap, alltså inte ämneskunskap eller

kontextkunskap. Kyrkan som organisation har tidigare alltid värdesatt fackkunskapen, teologin, som meriterande för ledarskap. Kyrkoherde, alltså både chef och ledare, har endast präster haft möjlighet att bli utifrån kravet på teologi. Idag ses en förskjutning inom Svenska kyrkan där teologi inte krävs för vissa typer av chefstjänster inom församlingen, utan betoningen ligger i stället på kunskap om ledarskap.

Ledarskap förstås i boken, kapitel 7, som en organisatoriskt förankrad funktion framför individuellt ledarskap. Ledarskap relateras både till demokratiska styrorgan och till nödvändiga administrativa funktioner. Kapitel 8 syftar till att: *argumentere for at vi trenger å forstå sammenhengen mellom ledelse og lederskap, samt å presentere en modell som holder disse perspektivene sammen.* Författaren presenterar en modell där begrepet «institusjonell ledelse» blir et nøkkelbegrep. Återigen betonas alltså behovet av en integrerad modell. Författarna konstaterar att det har lagts oproportionerlig vikt vid ledarskap som ett individualistiskt och rationellt projekt, varvid man bortsett från ledarskapets organisatoriska och kontextuella förankring.

Här kan man ställa sig frågan om denna fixering vid ledarskap som något individualistiskt, ja till och med personligt, kanske bör ses som en av de idéer - kognitiva institutioner - som mest påverkat synen på ledarskap under de senaste årtiondena. Detta är en fråga som jag uppfattar att författarna inte lyfter. Oavsett utgör kapitlet en motvikt till det individualistiska perspektivet genom sin betoning på ledarskapets praxis (management work behavior studies) och ledarskapets roller. Ytterligare ett begrepp inom institutionell teori är modebegreppet, myntat av Barbara

Czarniawska. Detta begrepp skulle kunna vara kompletterande och berikande för kapitlet om ledarskap. Begreppet innebär i korthet att organisationer härmar varandra och att det därmed går mode i hur organisationer organiseras eller hur man ser på ledarskap. Idén om det personliga ledarskapet skulle kunna ses just som ett sådant mode. Ytterligare ett perspektiv är risken med det personligt bundna ledarskapet. Risken är att ledarskapet i praktiken blir skört när ledarskap blir ett personligt projekt då liten hänsyn tas till den organisatoriska och kulturella kontexten.

Kapitel 9 och 10 fördjupar förståelsen av ledarskapets roller utifrån aspekten att de förändringar som skett i den kyrkliga organisationen har fått konsekvenser just för ledarskapsrollen. Begreppet roll definieras på följande vis: *En rolle består av summen av normer og forventninger som knytter seg til en posisjon eller stilling. Rollebegrepet forutsetter stabile samhandlingsrelasjoner som danner grunnlag for varige normer og forventninger til rolleatferd.*

Kapitlet lyfter att de förväntningar som konstituerar en roll kan vara både av konstituerande och strategisk art, där de konstituerande förväntningarna består av vad som formellt bestämmer rollen, såsom exempelvis regelverk, tjänstebeskrivning, delegationsordning. Strategiska förväntningar definieras som informella förväntningar och kommer från omgivningen. Vidare tar kapitlet upp hur identitet kopplas till rollen – rollidentitet. Varken identitet eller rollidentitet förstås som statiska utan ses i sammanhanget som något flytande som kan prövas, och genomgå förhandling. Annan forskning visar att i kyrklig kontext framstår ofta den personliga identiteten starkt kopplad

Bokanmeldelser

till uppdraget som exempelvis präst, diakon eller församlingspedagog. Kallelsen uppfattas som personlig och jämsides med fackkunskap ställs kunskapen om den egna personen, det egna självet såsom vad man blir trött av, när man blir provocerad etc. Att i det sammanhanget förstå sin tjänst och uppdrag som roll kan framstå oerhört provocerande, eftersom man ofta håller samman den egna identiteten och arbetet. Trots det eller kanske just därför kan bokens rollperspektiv ge nyttiga och goda verktyg

för att förstå det kyrkliga arbetet, framför allt när det handlar om att komma vidare vid exempelvis konflikter. Antologins sista kapitel sätter ljuset på just konflikter inom kyrkan. Kapitlet ger en historisk exposé över hur konflikter hanterats och vad som utgjort skälet till konflikt.

Antologin ger genom sitt ämnesövergripande och breda förhållningssätt ett berikande perspektiv på styrning, ledning och organisering i folkkyrkokontexter.